



---

# Forholdet kirke og skole – Dåpsopplæring – Et tilbakeblikk

Bostadutvalget 24.08.06

Erling Birkedal

# Undervisning i kirkens historie

---

- ***"...i det dere døper og lærer dem ..."*** Mt.28
- Oldkirken: dåpsopplæring i hjemmene og forsamlingen.
- Middelalderen: skoler tilknyttet klostrene og katedralene
- Reformasjonen: økt vekt på undervisning
- Pietismen - Kristian VI:
  - konfirmasjon 1736
  - kristendom i skole for alle 1739 / Plakaten av 1741

# Instruks for klokkere og skoleholdere på landet i Norge, av 23.jan 1739

---

- *Han skal med ald Fliid lære Børnene Doctor Luthers liden Catechismum, saa at de først rettligen forstaar et hvert Stykkes Meening, og siden lærer den Ord for Ord uden ad; og derpaa bør han lære dem den almindelige Catechismi Forklaring. Hvilken han ej skal venne dem til at lære saaleedes uden ad, at de binde sig til Ordene, men han bør tit og ofte forandre Spørsmaalene til dem, saasom det er bedre, at de kunde gjøre reede for Meningen, end at de kunde læse Ordene op, uten at forstaae dem...*

# Instruks for klokkere og skoleledere forts ...

---

- *Saa skal han og troeligen venne Børnene til, at applicere alt, hvad de af Guds Ord og deres Catechismo lære, paa dem selv; at randsage derefter deres Forhold og Tilstand; i Enfoldighed som Børn at bede til Gud deres Fader, og at klage ham med faa Ord af Hiertet ald deres Nød og Trang. Ligesom han og skal viise de Børn, som i Catechismus Kundskab er vel grundet, hvorleedes de best kand læse Bibelen sig selv til Opbyggelse og Nytte.*

(Se Prismet 7/88, s.264)

# Frem til skoleloven av 1889

---

- Kirkeskole → Allmueskole
- Pontoppidans forklaringer: Sandhet til Gudfryktighed (1737):
  - Første spørsmål (757 spørsmål og svar)
  - *Kjære barn, vil du ikke gjærne være lykkelig på jorden og salig i himmelen? ... Jo, kunne jeg bare bli det.*
- *Kamp om skolens innhold*: Den store lesebokstriden; P.A.Jensen
  - "det timelige" < > "det evige"
  - Flere fag/kultur < > "det ene nødvendige"

# Skolens formål 1848

---

- *Det skal være Almueskolens Formaal at understøtte den huuslige Opdragelse i at bibringe Ungdommen en sand christelig Oplysning og derhos at forskaffe den de Kundskaber og Færdigheder, som ethvert Medlem av Statssamfundet bør besidde.*
- fra 1860, et tillegg:
- *.. samt derhos i den Udstrækning, som Forholdene tillade, at føre den videre frem i Almeendannelse.*

# Lov om folkeskole 1889

---

- *I ehtvert Herred skal der være det fornødne Antal folkeskoler, hvis Formaal det skal være at medvirke til Børnenes kristelige Opdragelse og til at meddele dem den Almendannelse, som bør være fælles for alle samfundets Medlemmer.*
- Utvidet fagkrets
- Presten ikke selvfølgelig leder av skolestyre

# 1900-tallet

---

- Kamp om skolens idégrunnlag
  - Arbeiderbevegelsen
  - Vekkelsesbevegelsen
- Enhetsskolens fremvekst
- Formål 1936:
- *Folkeskolen skal hjelpe til å gi barna en kristelig og moralsk oppdragelse og arbeid for å gjøre dem til nyttige mennesker både åndelig og legemlig.*



# Formål 1959

---

- *Skolen har til oppgåve saman med heimen å arbeida for at elevane skal bli gode samfunnsmenneske. Han skal hjelpa til å gjeva elevane ei kristeleg og moralsk oppseding, utvikla deira evner og anlegg og gje dei gode ålmenkunnskap, slik at dei kan bli gagns menneske både åndeleg og kroppsleg.*

# 1960-tallet

---

- Strid om timetall
  - 1965: underskriftskampanje for å beholde timetalle i kr.domsfaget
  - 3 t. kr.dom. 1.-7.kl mulig / min. 21t. 1.-9.kl.
  - Politiske spenning (Ap – "borgerlige") >regjeringsskifte

# Grunnskolen fra 1969

---

- Grunnskoleloven av 1969
  - *"Grunnskolen skal i forståing og samarbeid med heimen hjelpe til med å gje elevane ei kristen og moralsk oppseding, ..  
Skolen skal fremje åndsfridom og toleranse ..."*
  - Krd. underv. "ikke dåpsopplæring i kirkelig forstand"
    - (Ref.: ulike kr. trossamfunn, ikke det flerreligiøse)
- Privatskoleloven – en seier for «kristenfolket»
- Ordinært skolefag, - i praksis fortsatt «kirkelig»
- Fritak og alternativ undervisning: Ikke medl. Dnk.

# Skoleloven 1969 – Mønsterplan 1974

---

- Kristendomsundervisningen hadde som mål å gi elevene *"kjennskap til hovedinnholdet i bibelsoga, til dei viktigaste hende i kyrkjesoga og til den kristne barnelærdommen etter den evangelisk-lutherske læra"*
- Lærer som underviser i kristendomkunnskap må *"undervise i samsvar med den evangelisk-lutherske læra"*. Lærer som ikke er medlemmer i Dnk skal ikke ha plikt til å undervise i faget.
- *"I samband med undervisninga i samfunnsfag skal det gjevast eit oversyn over andre religionar og livssyn og arbeidet for fred og skjønsemd mellom nasjonane."*

# M 87

---

- Spenning i hvordan en skulle beskrive verdigrunnlaget for skolen: humanismebegrepet kom inn i generell del av læreplanen: *"kristne og humanistiske verdier"*.
- Viderefører den konfesjonelle forankring, men viser større åpenhet, og påpeker at flest mulig skal kunne delta i undervisningen.
- For de som var fritatt:
  - Alternativ livssynskunnskap
  - Annen religions- eller livssynsundervisning
  - Ikke alternativ i skolens regi

# Skolereformer på 1990-tallet

---

- En ny kulturell og religiøs kontekst
  - Mange religioner og livssyn
  - Etske utfordringer
- Reform 1994 / L94: Generell del
  - Grunnleggende kristne og humanistiske verdier
  - Bygge ut kulturarven
- Et nytt fag blir til: "utvidet kristendomsfag"
  - Felles for alle , - delvis fritak, uten alternativer

# KRL-fagets begrunnelse

---

- Det flerreligiøse samfunnet, - bygge broer og samtidig ivareta identitet
- Felles etiske utfordringer
- Behov for felles nasjonal referanseramme
- Problemer knyttet til fritak og alternativer

# Prinsipper for faget

---

- Felles meningssammenheng; «kollektiv kulturell identitet»
- Alle religioner og livssyn undervises etter samme pedagogiske prinsipper, – ut fra sin egenart.
- Tyngdepunkt i kristendommen (55%)
- Ikke arena for forkynnelse, gi kunnskap om, - ikke opplæring til tro.
- Ikke kirkelig tilsyn (formelt avviklet 1998)
- For alle elever, - bare delvis fritak



# Kirkens og skolens undervisning

---

## Dåpsopplæring/kirken

- Forankret i kirkens tro og liv
- Mål: å bli i dåpens pakt
- Fokus på å leve som kristen, i menighet. Forkynnelse
- Lærere: oppdrag fra kirken

## KRL/skolen

- Et skolefag, på skolens premisser
- Mål: Kunnskap om ..
- Møte med menighet og kirke er pedagogiske hjelpemidler
- Lærere: forpliktet på skolens planer

# Kirkelig undervisning etter 1969

---

- 1970: UPRO: U.program for hjem og kirke (IKO)
- 1982: Dåpspraksis og dåpsopplæring (Bispem.)
- 1991: Plan for dåpsopplæring (Kirkemøtet)
- 1999: Regjeringens dåpsopplæringsutvalg:  
NOU 2000:26 "...til et åpent liv i tro og tillit"
- 2001: Kirkerådets kirke- stat-utvalg:
  - Delutredning 2001. (Kirkerådet)
- 2003: St.mld. nr. 7: "Trusopplæring i ei ny tid"
  - > Reform av trosopplæringen

## Hvorfor reform av tros-/dåpsopplæring nå?

---

- *... behovet for en organisert kirkelig dåpsopplæring i lys av samfunnsutviklingen og endringene i skolens kristendomsundervisning. (Mandat NOU 2000:26)*
- Det var ikke kompensert for tap av undervisning i skolen
- Manglende ressurser til å realisere opplæringen i menighetene
- Ønske om å beholde en bred folkekirke

# Hovedmålsettingen i kirkens und.

---

- å føre barn og unge inn i den kristne tro og gi dem livshjelp, det vil si støtte til å tolke og mestre tilværelsen og sitt eget liv i lys av evangeliet. (NOU 2000:26, s.50)
- ... får stimulert si evne til å forstå tilværet i lys av gåva dei fekk i dåpen, og dermed deira evne til å tolke, meistre og leve sitt liv. (St. meld 7, s.17)

# Vedtak i Stortinget (Innst. S.nr.200)

---

- Gir støtte til reformen
- 5-årig prosjektorganisering
- 250 mill: en ramme for opptrapping – årlige bevilgninger
  
- > Prosjektsekretariat 2003-2008.  
Knyttet til Kirkerådet.  
Styringsgruppens leder: Helga H. Byfuglien

# Kirkelig undervisning 1736 - 2006

## - et lengdeperspektiv. Oppsummering.

---

1736/39  
2000

1900

○ Konf.

○ Skole

○ Org.

○ Kr.dåpsopp.

?

?

# Hvor står vi? – hvor går vi?

---

- Skolen må tenke / tenker nytt ...
- Kirkens må tenke / tenker nytt ...  
Både: Stat-kirke / dåp-opplæring /
- To selvstendige institusjoner.
- Felles for skole og kirke:  
Den historiske og kulturelle  
kontekst danner rammen for  
undervisning og oppdragelse.

# Litteratur - referanser

---

- *NOU 2000:26: «.. til et åpent liv i tro og tillit»* - kap. 2
- *Kirke-Skole-stat 1739-1989.*  
Haraldsø (red) IKO-Forlaget AS
- Tidsskriftet *Prismet*, IKO/Univ.forlag:
  - Temahefte 7/88 om skolen 250 år
  - Erling Birkedal: Den kristne kulturarv i skolen i dag. Nr. 2/2005, s.147-157